

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Волинський національний університет
імені Лесі Українки
Географічний факультет
Кафедра економічної та соціальної географії

Геннадій Голуб
Тарас Погребський

**ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД**

Конспект лекцій

УДК 911.3:33(072)

Г 62

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 1 від 25 вересня 2024 року)

Рецензент: Ільїн Леонід Володимирович – доктор географічних наук, професор, завідувач кафедри туризму та готельного господарства Волинського національного університету імені Лесі Українки

Голуб Г. С., Погребський Т. Г.

Г 62

Просторове планування розвитку територіальних громад: конспект лекцій. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2024. 83 с.

Містить основні поняття освітнього компоненту «**Просторове планування розвитку територіальних громад**», курс лекцій та теоретичний матеріал для самостійної роботи студентів. Викладено найважливіші теоретичні, методологічні та практичні питання. Сприяє формуванню у студентів системи суспільно-географічних наукових знань.

Рекомендовано для студентів фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 10 Природничі науки, спеціальності 106 Географія, освітньо-професійної програми «**Регіональний розвиток і просторове планування**».

УДК 911.3:33(072)

© Голуб Г. С., Погребський Т. Г. 2024
© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ.....	8
ТЕМА 1. КОНЦЕПЦІЇ, ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ	8
ТЕМА 2. МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ.....	13
ТЕМА 3. СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ, ДОСВІД ТА ПРАКТИКА ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ	18
ТЕМА 4. ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ В НОВОМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ ПОДІЛІ УКРАЇНИ	21
ТЕМА 5. НАЦІОНАЛЬНИЙ, РЕГІОНАЛЬНИЙ ТА МІСЦЕВИЙ РІВНІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ.....	24
ТЕМА 6. ЗАКОНОДАВЧА ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	32
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	36
ТЕМА 7. РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УСПІШНОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	36
ТЕМА 8. КОМПЛЕКСНІ ПЛАНИ, СТРАТЕГІЇ ТА ПРОЄКТИ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ ГРОМАДИ	39
ТЕМА 9. ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОЦІНКА СТАНУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЯК ОСНОВА ПЛАНУВАННЯ ЇЇ РОЗВИТКУ	46
ТЕМА 10. ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДИ ДО ПРОЦЕСІВ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	49
ТЕМА 11. АНАЛІЗ УСПІШНИХ ПРИКЛАДІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	52
ТЕМА 12. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ В ПРОСТОРОВОМУ ПЛАНУВАННІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	56
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	61
ДОДАТКИ.....	72

ВСТУП

Освітній компонент **«Просторове планування розвитку територіальних громад»** є складовим елементом багатогранного блоку загальної підготовки майбутніх фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 10 Природничі науки, спеціальності 106 Географія, освітньо-професійної програми **«Регіональний розвиток і просторове планування»**.

Цей освітній компонент покликаний надати студентам знання та навички у сфері просторового планування для розвитку територіальних громад. Він охоплює концепції та методи планування, що сприяють ефективному використанню ресурсів, покращенню якості життя мешканців та забезпеченню сталого розвитку територій.

Мета освітнього компонента **«Просторове планування розвитку територіальних громад»** полягає у формуванні у студентів теоретичних знань та практичних навичок у сфері просторового планування для ефективного розвитку територіальних громад. Курс надає здобувачам освіти розуміння принципів і методів просторового планування, які допоможуть у створенні збалансованих, економічно ефективних та екологічно сталих планів розвитку територій.

Основними завданнями освітнього компонента **«Просторове планування розвитку територіальних громад»** є формування професійних компетенцій, які сприятимуть формуванню комплексного підходу до планування та розвитку територіальних громад, що забезпечить ефективне використання ресурсів, підвищення якості життя населення та сталий розвиток територій.

У результаті вивчення дисципліни студенти мають здобути наступні компетентності, практичні навички та уміння:

Загальні компетентності:

– Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. (ЗК 1).

- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК 2).
- Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми (ЗК 3).
- Здатність приймати обґрунтовані рішення (ЗК 4).
- Здатність працювати в команді. (ЗК 5).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

– Здатність до використання законів, теорій, концепцій і парадигм сучасної географії, історії розвитку географічних досліджень та ідей для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації (СК 1).

– Здатність до наукового аналізу сучасних проблем та особливостей взаємодії природи й суспільства із застосуванням принципів раціонального використання територіальних ресурсів, основ законодавства у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку і планування територій для розроблення пропозицій з оптимізації природокористування та забезпечення сталого розвитку регіонів (СК 2).

– Здатність використовувати спеціальні географічні методи й підходи, геоінформаційні технології для розв’язання конкретних науково-прикладних проблем у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку (СК 3).

– Здатність розробляти та сприяти впровадженню регіональних програм сталого розвитку територій, здійснювати геопланування територій різного ієрархічного рівня (СК 4).

– Здатність здійснювати фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, процесів глобалізації, регіоналізації та урбанізації у світі, проводити їхню геоекологічну й суспільно-географічну експертизу та моніторинг (СК 5).

– Здатність застосовувати у професійній діяльності теоретичні знання і практичні навички системного аналізу і синтезу, географічного моделювання та прогнозування (СК 6).

– Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні проблем природокористування, геопланування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму, оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та екологічні наслідки управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку (СК 7).

– Здатність планувати, проводити та публічно презентувати результати наукових досліджень, забезпечити зрозуміле донесення власних знань, висновків та аргументацій до фахівців і нефахівців (СК 8).

Згідно з результатами вивчення освітнього компонента «Просторове планування розвитку територіальних громад» здобувач освіти:

– Застосовувати набуті теоретичні знання та практичні навички для дослідження природно- і суспільно-територіальних систем на різних рівнях просторової організації (ПР01).

– Оцінювати результати власної роботи, демонструвати уміння працювати в команді. (ПР02).

– Вміти виявляти, ставити та розв'язувати науково-прикладні проблеми, здійснювати критичну оцінку прийнятих рішень (ПР05).

– Застосовувати сучасні моделі та інформаційні технології для проведення досліджень і розробок у сфері географії, природокористування, міського та регіонального розвитку (ПР06).

– Брати участь у розробленні програм та стратегій міського та регіонального розвитку, плануванні територій різного ієрархічного рівня (ПР07).

– Здійснювати дослідження природно- і суспільно-географічних проявів розвитку геосистем у складних і непередбачуваних умовах, прогнозувати їхній розвиток, аналізувати альтернативи, оцінювати ризики та ймовірні наслідки (ПР08).

– Проводити фахову оцінку програм, стратегій і планів розвитку територій, здійснювати їхню геоекологічну і соціально-економічну експертизу та моніторинг (ПР09).

– Застосовувати геоінформаційні технології, створювати та досліджувати моделі природно- і суспільно-географічних проявів розвитку геосистем, визначати можливості та межі їх застосування (ПР10).

– Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні та геоекологічні наслідки реалізації управлінських рішень у сфері природокористування, міського та регіонального розвитку, рекреації та туризму (ПР11).

– Планувати й виконувати теоретичні та прикладні дослідження, робити обґрунтовані висновки, аналізувати та презентувати результати досліджень (ПР12).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

ТЕМА 1. КОНЦЕПЦІЇ, ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Просторове планування розвитку територій – це один із головних інструментів раціонального використання природних, економічних, трудових, інфраструктурних ресурсів держави з метою забезпечення збалансованого розвитку та ефективного функціонування її регіонів, міст і сільських територій.

Головними завданнями використання даного інструменту є:

- 1) **Раціональне використання ресурсів** — забезпечення ефективного використання земельних, водних та інших природних ресурсів для досягнення оптимального економічного розвитку.
- 2) **Збалансоване територіальне планування** — уникнення надмірної концентрації населення та промисловості в окремих районах та забезпечення рівномірного розвитку територій.
- 3) **Інтеграція економічного і соціального розвитку** — поєднання економічних та соціальних потреб населення, таких як робочі місця, житло, послуги і доступ до інфраструктури.
- 4) **Розвиток інфраструктури** — планування та оптимізація транспортної, енергетичної, соціальної інфраструктури для покращення якості життя населення та економічної ефективності регіонів.
- 5) **Екологічна стійкість** — врахування екологічних факторів, збереження природного середовища, боротьба зі зміною клімату та зниження негативного впливу на довкілля.
- 6) **Розвиток інфраструктури** — планування та оптимізація транспортної, енергетичної, соціальної інфраструктури для покращення якості життя населення та економічної ефективності регіонів.

Не залежно від об'єкту дослідження (регіон, місто, містечко, село тощо) процес просторового планування території включає в себе наступні етапи:

- 1) **Аналіз території** — вивчення географічних, економічних, соціальних та екологічних характеристик території для визначення її потенціалу та викликів.
- 2) **Розробка стратегічних документів** — створення генеральних планів, схем розвитку, стратегій регіонального та місцевого розвитку.
- 3) **Зонування територій** — поділ територій на функціональні зони (житлова, промислова, сільськогосподарська, рекреаційна тощо) відповідно до стратегічних пріоритетів.
- 4) **Управління та моніторинг розвитку** — постійний контроль за реалізацією планів розвитку та коригування заходів залежно від змін у соціально-економічній ситуації.

Використання даної методики сприяє підвищенню якості життя населення, призводить до оптимізації економічного розвитку регіону, а також дозволяє мінімізувати екологічний вплив сучасних урбосистем на навколишнє середовище.

У залежності від умов території, потреб та цілей її використання у сучасній науці виокремлюють цілий ряд концепцій просторового планування регіонів. Розглянемо детальніше кожен із них:

- 1) **Концепція сталого розвитку територій**, що має на меті забезпечити ефективне використання природних ресурсів, зменшити вплив людської діяльності на довкілля, підтримати економічне зростання території та соціальну рівність. Основні принципи просторового планування території: економічна ефективність, екологічна стійкість та соціальна рівність.
- 2) **Концепція "міст-садів"** Е.Говардом, яка передбачає створення «здорового» ландшафту, який буде поєднувати у собі риси міського

та сільського способу життя. Основні принципи просторового планування: зонування території, обов'язкова наявність зелених просторів та компактний розмір міст.

- 3) **Концепція компактних міст**, що спрямована на оптимізацію використання території шляхом підвищення щільності забудови і розвитку багатофункціональних регіонів. Основні принципи просторового планування: висока щільність забудови, змішане використання території регіону та підвищення рівня доступності.
- 4) **Концепція поліцентричного розвитку території**, що спрямована на створення кількох центрів розвитку в межах одного регіону або країни для зменшення концентрації ресурсів і населення в одному великому центрі. Основні принципи просторового планування: рівномірний розвиток усього регіону/міста, деконцентрація економічних та трудових ресурсів, розвиток транспортної інфраструктури.
- 5) **Концепція функціонального зонування**, що передбачає поділ території на різні функціональні зони для ефективного використання її ресурсів. Основні принципи просторового планування: зонування території за функціями та правова регуляція забудови визначених зон.
- 6) **Концепція інфраструктурного розвитку**, яка спрямована на модернізацію та розширення інфраструктурних об'єктів для підтримки розвитку територій. Основні принципи просторового планування: розвиток транспортної інфраструктури, підвищення доступу до об'єктів соціальної інфраструктури, а також забезпечення надання якісних комунальних послуг у межах виокремленого регіону.
- 7) **Концепція адаптивного просторового планування**, що має на меті розробку гнучкої стратегії розвитку території, яка буде адаптивною до змін середовища регіону та потреб її населення.

Основні принципи просторового планування: гнучкість, моніторинг та аналіз особливостей регіону, інтеграція з локальними потребами громади.

Кожна з вищогописаних концепцій має свої як недоліки, так і переваги переваги, які сприяють ефективному використанню території відповідно до її природніх та соціально – економічних умов, потреб населення та пріоритетів розвитку держави, а також цілей просторового планування різного ієрархічного рівня, починаючи від поселення і закінчуючи державою.

Історія еволюції просторового планування розвитку територій — це динамічний процес, який відображає зміни в соціальних, економічних і технічних умовах, а також в підходах до планування і управління територіями, що пройшли тривалий шлях змін від древніх часів до сучасності.

Перші принципи просторового планування розвитку територій відомі зі стародавніх часів, зокрема, близько 3000 років до н.е. у Месопотамії та Стародавньому Єгипті вже існувало чітке зонування регіонів за функціями(релігійні, адміністративні, житлові, промислові), а нові міста мали регулярне планування з центрами промислової концентрації, що призвели до загострення територіальної диференціації соціально-економічного розвитку вищезазначених територій. Внаслідок цього виникла потреба у пошуках стратегічного підходу до комплексного розвитку тогочасних міст. Так, виникають перші «правильні» міста з гіпподамівською системою планування у Греції, які характеризувалися прямокутною системою розселення та розмежуванням кварталів за комерційними, житловими та громадськими функціями. Окрім цього, у поселеннях з'являються перші міські площі, які використовують для громадських потреб.

Переломним моментом в історії просторового планування територій стала промислова революція, яка призвела до потреби використання єдиного документа, щодо розбудови міст, кількість яких швидко зростала. У зв'язку з цим, у 1933 році вперше в історії було прийнято Афінську хартію Ле

Корбюзьє, яка вважається основоположницею сучасного просторового планування територій. Вона налічувала 111 принципів ефективного планування територій, які повинні були використані на практиці в усіх містах Європи протягом ХХ ст. Зокрема, обов'язкове зонування міста(житлова, рекреаційна та зона транспортної інфраструктури), розвиток блокової забудови з «прибудинковою» територією, а також створення «комфортного» міста орієнтованого на підвищення якості умов життя населення, а не забезпечення його промислових функцій тощо.

Значний відбиток на розвиток планування територій мала Друга світова війна, яка призвела до руйнації значної кількості європейських міст. Необхідність пошуку ефективних моделей післявоєнної відбудови спричинила створення першої в історії Європи Ради міністрів, відповідальних за просторове регіональне планування, яка налічувала 47 держав(Україна увійшла лише з 1995 р.). Наразі, головним її документом виступає «Територіальний порядок денний 2020», прийнятий у 2011 р., що передбачає розробку національних концепцій просторового планування розвитку територій, основною метою яких є збалансований розвиток регіонів і забезпеченням високого рівня їх конкурентоспроможності шляхом залучення локальних особливостей. Даний підхід був використаний вперше в Польщі, Норвегії, Фінляндії, Бельгії та Швеції.

На момент проведення дослідження, розвиток просторового планування у світі характеризується використанням інноваційних підходів, щодо забезпечення сталого розвитку територій різного ієрархічного рівня. Зокрема, у 1994р. на Ольборзькій Хартії міст Європи було прийнято рішення забезпечення сталого просторового розвитку міст та регіонів шляхом єдності їх основних складових: економічної стабільності, соціального благополуччя та екологічної цілісності. Головною тенденцією даного етапу серед європейських країн є перехід від «територіального» до комплексного «просторового» планування, що охоплюватиме усі аспекти людського життя.

ТЕМА 2. МЕТОДОЛОГІЯ ТА МЕТОДИ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Методологія просторового планування розвитку територій — це сукупність підходів, принципів, процедур та інструментів, які використовуються для розробки програм раціонального використання територіальних ресурсів, організації інфраструктури та гармонійного розвитку населених пунктів і регіонів. Вона охоплює всі аспекти взаємодії між простором і діяльністю людей, забезпечуючи економічно вигідне, екологічно стійке і соціально справедливе управління територіями.

Етапи просторового планування розвитку територій:

I ЕТАП. Аналіз і діагностика поточного стану території, який включає в себе:

а) Збір даних. Проведення досліджень щодо природних ресурсів, соціально-економічних умов, транспортної інфраструктури, екологічної ситуації та демографії.

б) Аналіз територіальних особливостей. Оцінка природних умов (рельєф, гідрологія, клімат), аналіз стану економіки (промисловість, сільське господарство), соціальної структури (населення, зайнятість, рівень життя).

в) SWOT-аналіз. Виявлення сильних і слабких сторін території, а також потенційних загроз і можливостей.

II ЕТАП. Постановка цілей і завдань:

а) Формулювання стратегічних цілей. Визначення основних напрямків розвитку (економічного, соціального, екологічного). Наприклад, забезпечення сталого розвитку, підвищення якості життя населення, розширення економічної бази регіону.

б) Визначення задач планування. Розробка конкретних завдань, які необхідно вирішити для досягнення стратегічних цілей (наприклад, розвиток транспортної інфраструктури, розширення житлового будівництва, покращення екологічної ситуації).

III ЕТАП. Розробка концепцій і сценаріїв розвитку територій:

а) Створення моделей розвитку територій. Створення кількох варіантів розвитку території, які можуть враховувати різні фактори: інфраструктурні, соціальні, економічні. Наприклад, сценарії інтенсивного розвитку або збереження екологічної рівноваги.

б) Оцінка можливих сценаріїв розвитку територій. Використання різних інструментів (економічних, соціальних, екологічних моделей) для оцінки можливих наслідків кожного сценарію.

IV ЕТАП. Просторове зонування:

а) Функціональне зонування. Визначення різних функціональних зон (житлові, промислові, рекреаційні, сільськогосподарські, транспортні), щоб оптимізувати використання територій.

б) Зонування з урахуванням ризиків. Визначення зон ризику (наприклад, зсувні зони, підтоплення), щоб уникнути будівництва в небезпечних місцях і забезпечити безпеку населення.

в) Екологічне зонування. Встановлення зон охорони природи, включення зелених зон для збереження екологічної рівноваги.

V ЕТАП. Розробка планувальних рішень:

а) Інфраструктурні рішення. Проектування транспортних мереж (доріг, залізниць), комунікаційних систем (водопостачання, електромережі), енергетичних об'єктів.

б) Соціальні рішення. Планування зон для будівництва житлових масивів, шкіл, лікарень, рекреаційних зон.

в) Екологічні рішення: Врахування впливу на довкілля, використання енергоефективних технологій, інтеграція природних територій і зон відпочинку.

VI ЕТАП. Проектування інфраструктури:

а) Генеральні плани. Розробка генеральних планів міст і населених пунктів, де визначаються основні напрямки розвитку, зонування і планування інфраструктури.

б) Деталізація територіальних планів. Розробка детальних планів зонування, включаючи будівельні регламенти, розміщення будівель і споруд.

VII ЕТАП. Моніторинг і контроль:

а) Моніторинг виконання планів. Постійне відстеження того, як реалізуються заплановані заходи. Оцінка їхньої ефективності.

б) Оцінка результатів. Аналіз досягнутих результатів і коригування планів, якщо це необхідно.

Таким чином, **методологія просторового планування розвитку територій** є складним багаторівневим процесом, що охоплює аналіз, прогнозування, проектування та впровадження рішень для оптимального використання ресурсів території з урахуванням соціальних, економічних та екологічних вимог.

Методи просторового планування — це сукупність інструментів та підходів, які використовуються для аналізу, прогнозування, розробки та реалізації планів розвитку територій. Вони дозволяють приймати раціональні рішення щодо використання земельних ресурсів, інфраструктури, природного середовища та соціально-економічного потенціалу територій.

Основні методи просторового планування розвитку територій:

1) Метод функціонального зонування. Він являє собою поділ території на зони з визначеними функціями – житлову, промислову, рекреаційну, сільськогосподарську та екологічну. **Приклад:** У містах зони житлової забудови відділені від промислових зон для зниження екологічного впливу на мешканців.

2) Метод геоінформаційних систем. Передбачає використання програмного забезпечення для збору, аналізу та відображення просторових даних на основі картографічних матеріалів. **Приклад:** Створення карт загроз природним катастрофам або аналіз транспортної інфраструктури для поліпшення мобільності населення.

3) Метод просторового моделювання та прогнозування. Його суть полягає створення математичних і графічних моделей для

прогнозування майбутнього розвитку територій з урахуванням різних сценаріїв. **Приклад:** Моделювання транспортного навантаження у містах з прогнозами на кілька десятиліть уперед.

4) Метод соціально-економічного аналізу представлений здійсненням аналіз демографічних, економічних, соціальних показників для оцінки поточних і майбутніх потреб населення. **Приклад:** Аналіз потреб у житловому будівництві на основі зростання населення або зміни вікової структури.

5) Метод екологічного аналізу та оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС). Даний метод включає в себе оцінку екологічного стану території та можливого впливу людської діяльності на природне середовище. **Приклад:** Оцінка впливу будівництва нової дороги або промислового об'єкта на якість повітря, води та біорізноманіття.

6) Метод комплексного планування (інтеграційний метод), що передбачає одночасне дослідження економічних, екологічних, соціальних та інфраструктурних аспектів при розробці планів розвитку. **Приклад:** Розробка генерального плану міста з урахуванням транспортної інфраструктури, зон відпочинку, промислових зон та соціальних потреб.

7) Метод стратегічного планування в основі якого лежить формування довгострокових цілей та стратегій розвитку території на основі детального аналізу поточних умов території. **Приклад:** Розробка стратегії економічного розвитку регіону до 2050 року з урахуванням змін у кліматі, демографії та ринку праці.

8) Метод партисипативного планування, яке передбачає залучення громадськості, бізнесу та інших зацікавлених сторін до процесу прийняття рішень у просторовому плануванні. **Приклад:** Громадські слухання щодо забудови міського парку або змін у транспортній інфраструктурі.

9) Метод моніторингу, який полягає у відстеженні та оцінці виконання планів розвитку, з можливістю внесення коректив на основі нових даних та обставин. **Приклад:** Моніторинг стану будівельних проектів або змін у демографії після впровадження нових транспортних ліній

10) Метод SWOT-аналізу. Дослідник здійснює оцінку сильних і слабких сторін території, а також можливостей та загроз для її розвитку. **Приклад:** SWOT-аналіз міста, який включає сильні сторони (добре розвинена транспортна мережа), слабкі сторони (недостатність житлового фонду), можливості (інвестиції в інфраструктуру) та загрози (екологічні ризики).

Методи просторового планування охоплюють широкий спектр підходів, які дозволяють аналізувати наявні ресурси, прогнозувати майбутні зміни, враховувати соціальні, економічні та екологічні чинники. Вони допомагають приймати зважені рішення для досягнення раціонального та сталого розвитку територій, забезпечуючи баланс між потребами людини і природними ресурсами.

ТЕМА 3. СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ, ДОСВІД ТА ПРАКТИКА ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

Сучасне просторове планування – це безперервний процес розвитку території, який передбачає пошук оптимальних рішень, щодо комплексному розвитку трьох основних його складових: економічної, соціальної та екологічної. Даний підхід до визначення «просторового планування розвитку територій» характерний для більшості країн Європи, зокрема, Німеччини, Бельгії, Швейцарії та Австрії тощо. Відповідно до чинного законодавства вищезазначених держав виокремлюють 2 види просторового планування:

- 1) Інтегроване землекористування(збільшення кількості забудов=збільшення заповідних територій)
- 2) Секторальне просторове планування(містобудування, комунальне, інфраструктурне)

Окрім цього, комплексне планування територій відбувається на кількох рівнях — федеральному, земельному та місцевому. Федеральний уряд створює загальну рамку, але конкретні рішення та реалізація політик залежить від земель і муніципалітетів, що призводить до мінімізації територіальної диференціації всередині країни та підвищує ефективність використання локальних особливостей територій.

Для ряду країн Європи (Іспанія, Франція, Італія) просторове планування території є частиною їх економічного планування, що сприяє ефективному використанню природних ресурсів з метою отримання економічної вигоди. Як наслідок використання даного принципу є висока територіальна відмінність районів, зокрема, в Італії економічно розвиненої півночі та стагнаційного півдня. Значна автономія територіальних одиниць Іспанії та Франції призвела до створення індивідуальних програм просторового планування регіонів на рівні громад та навіть міст, що призвело до виникнення полюсів розвитку території(Мадрид, Каталонія, Париж тощо). Спільною для усіх країн рисою є створення генеральних планів пріоритетних

ліній використання ресурсів, де головну роль відіграють місцеві органи влади, а центральні – виконують роль фінансової підтримки їх реалізації.

Особливими рисами просторового планування розвитку територій володіють північні країни, зокрема, у Фінляндії, Швеції та Великобританії воно базується виключно на вирішенні проблем регіонів. При цьому основним його принципом є створення комфортних умов проживання для усіх верст населення з галузевою спеціалізацією територій. На відмінно від попередньої групи країн, у даному регіоні пріоритетним аспектом розвитку території є не багата на природні ресурси території, а міське середовище з рядом проблем, яка потребує жорстких правових рішень з боку існуючих муніципалітетів(зміни клімату, виникнення субурбанізаційних процесів, нерегульова забудова, зростання міграційних потоків тощо).

Не зважаючи на суттєві регіональні відмінності, просторове планування розвитку територій Європи регулюється та здійснюється у відповідності з чітко окресленими хартіями(законами). Одним із головніших таких документів є Європейська хартія просторового планування, яка визначає просторове планування території, як результат географічної взаємодії соціальної, економічної, екологічної та культурної політики суспільства. Вагомий внесок у формування принципів просторового планування країн Європейського Союзу також має Європейською конференцією міністрів, що відповідають за просторове(регіональне) планування (СЕМАТ). Відповідно до виокремлення принципів просторового планування, їхню діяльність можна поділити на два етапи:

а) I ЕТАП, що тримав з 1970 – х до 1990-х років та був зорієнтований на пошук оптимальних рішень розвитку регіону на основі використання його природно -географічних умов та ресурсів. Під час даного періоду у Європи починає формуватися система фундаментальних цілей просторового планування, яка б передбачала збалансований розвиток усіх територій.

б) II ЕТАП, який розпочався у 1990-х роках та триває досі, спрямований на створення «правильних» територій з функціональними зонами, щоб призвело до капіталізації місцевого потенціалу європейського континенту. Окрім цього, наразі ведуться активні обговорення, щодо необхідності зміщення орієнтирів просторового планування з раціонального використання природних ресурсів до створення екологічної стійкості регіонів, їх інклюзивності та доступності.

Варто зазначити, що не зважаючи на значні територіальні відмінності головною метою для усіх країн Європейського Союзу залишається територіальна єдність, яка можлива лише за умови дотримання збалансованого розвитку регіонів, їх поліцентричності та інтегрованому розвитку міських/сільських систем у відношенні до природних комплексів.

На відмінно від політики просторового планування територій Європи, для країн азійського континенту характерне дотримання традиційної схеми просторового планування територій, яка підпорядкована центральним органам влади та орієнтована на природно – ресурсний потенціал регіону. Яскравим прикладом даної категорії країн є Китай, який внаслідок застосування вищеописаного підходу планування стикнувся з проблемою швидкого зростання основних центрів урбанізації – Пекіну, Шанхаю та Шеньчжень та утворенням значних «хащів» на периферії країни.

Пандемія COVID – 19, стрімкий розвиток технологій та науки також призводить до зміни поглядів, щодо просторового планування країн африканського континенту. Зокрема, на зміну традиційному підходу планування міст приходить інтегрована модель розвитку територій, що передбачає децентралізацію просторового планування та впровадження концепції «розумного міста».

ТЕМА 4. ПРОСТОРОВЕ ПЛАНУВАННЯ В НОВОМУ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ ПОДІЛІ УКРАЇНИ

Просторове планування в новому адміністративно-територіальному поділі України стало важливим інструментом для раціонального використання територій та забезпечення сталого розвитку громад і регіонів. У результаті реформи децентралізації, що була розпочата в Україні у 2014 році, значна увага приділяється розвитку нових територіальних громад (ТГ) та зміцненню їхньої самостійності, що суттєво змінило підходи до просторового планування на різних ієрархічних рівнях.

Ключові аспекти просторового планування в новому адміністративно-територіальному поділі України:

1. Децентралізація та посилення ролі громад. Після реформування адміністративно-територіального поділу територіальні громади отримали більше повноважень і фінансових ресурсів для управління розвитком своїх територій. Вони мають більшу автономію у вирішенні питань просторового планування, що дозволяє враховувати місцеві особливості та потреби, забезпечуючи ефективніше управління територією.

2. Нова ієрархія планування.

а) Національний рівень, що передбачає використання Генеральної схеми планування території України, що визначає загальні напрями просторового розвитку держави, з урахуванням національних пріоритетів та потреб на всіх рівнях.

б) Регіональний рівень. Області та адміністративні райони здійснюють просторове планування з урахуванням місцевих особливостей, при цьому беруть до уваги специфіку розвитку різних територій, включаючи промислові зони, природоохоронні території, інфраструктурні об'єкти тощо.

в) Місцевий рівень. Територіальні громади (ТГ) відповідальні за розробку комплексних планів просторового розвитку, що

включають генеральні плани населених пунктів, детальні плани територій і місцеві правила забудови.

3. Комплексний підхід до планування, що передбачає комплексний розвиток територій ТГ та включає в себе планування житлової, соціальної, транспортної та комунальної інфраструктури. Комплексні плани територіальних громад мають враховувати потреби всіх сфер суспільного життя і забезпечувати збалансоване зростання, враховуючи місцеві ресурси та можливості.

4. Сталий розвиток і екологічна стійкість. Просторове планування в новому адміністративно-територіальному устрої України орієнтоване на забезпечення сталого розвитку та екологічної стійкості. Планування територій включає екологічні аспекти, такі як охорона природних ресурсів, управління водними ресурсами, збереження біорізноманіття, а також боротьба зі зміною клімату.

5. Інтеграція інфраструктурних мереж. Просторове планування в нових адміністративних межах передбачає інтеграцію різних інфраструктурних мереж, зокрема транспортних, енергетичних, водопостачальних і комунікаційних систем. Це дозволяє створювати узгоджену інфраструктурну базу для розвитку громад і регіонів, забезпечуючи доступність послуг та ресурсів для населення.

6. Розвиток міжмуніципального співробітництва. В умовах нового адміністративно-територіального устрою просторове планування стимулює розвиток співпраці між громадами. Це дозволяє ефективно використовувати спільні ресурси, реалізовувати інфраструктурні проекти та забезпечувати кращу координацію дій у сфері управління територіями.

7. Підтримка інвестиційної привабливості. Просторове планування на рівні громад та регіонів має також на меті підвищення інвестиційної привабливості територій, що передбачає розвиток промислових зон,

логістичних центрів, туристичних об'єктів, що сприятимуть економічному зростанню та залученню інвестицій.

8. Моніторинг і оновлення містобудівної документації. У зв'язку зі швидкими змінами в адміністративно-територіальному поділі, важливим аспектом є постійний моніторинг та актуалізація містобудівної документації. Впровадження електронних інструментів управління та моніторингу забезпечує швидкий доступ до інформації про стан територій та плани їхнього розвитку.

Отже, просторове планування територій у новому адміністративно-територіальному поділі України повинно бути спрямоване на ефективне управління громадами з урахуванням сучасних викликів, включаючи швидкі темпи урбанізацію, екологічні загрози та військові дії.

ТЕМА 5. НАЦІОНАЛЬНИЙ, РЕГІОНАЛЬНИЙ ТА МІСЦЕВИЙ РІВНІ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Просторове планування є важливим інструментом управління територіями, яке включає в себе стратегічне розподілення ресурсів і функцій для досягнення соціально-економічних та екологічних цілей. На національному рівні просторове планування забезпечує узгоджене і ефективне управління всією територією країни. Це критично важливо для забезпечення її збалансованого розвитку, оптимізації використання природних ресурсів та забезпечення соціально-економічної цілісності між регіонами.

Процес просторового планування територій національного рівня передбачає створення єдиного документу, що визначатиме напрями розвитку усіх регіонів країни. В Україні даний документ представлений генеральною схемою планування території, яка включає планування великих інфраструктурних проектів, розподіл промислових, житлових і комерційних зон, а також визначає природоохоронні зони. Окрім цього, на національному рівні планується розвиток ключових інфраструктурних елементів, таких як транспортні коридори (автомобільні, залізничні), енергетичні мережі (електромережі, газопроводи) і комунікаційні системи. Це забезпечує інтеграційний розвиток територій і стимулює їх економічний розвиток.

Процес просторового планування на національному рівні охоплює декілька етапів:

1. **Аналіз і визначення стратегічних цілей.** Аналіз поточного стану територій, демографічних і економічних тенденцій, визначення пріоритетів розвитку. Даний етап включає розробку концепцій, які визначають стратегічні напрями розвитку.
2. **Розробка генеральної схеми планування.** Створення основного документа, що включає плани розвитку великих територій, визначення основних зон для промисловості, житлових і комерційних цілей, а також природоохоронних зон.

3. **Консультації і громадське обговорення.** Організація консультацій з ключовими зацікавленими сторонами, такими як регіональні органи влади, бізнес, громадські організації та представниками місцевого населення. Це допомагає отримати зворотний зв'язок і врахувати різні точки зору.
4. **Інтеграція з регіональними і місцевими планами.** Узгодження національних планів з планами регіонального та місцевого рівня, забезпечення їхньої інтеграції і синергії для досягнення спільної цілі.
5. **Затвердження і впровадження.** Офіційне затвердження планів на державному рівні та реалізація запланованих заходів. Даний етап включає в себе фінансування проектів, моніторинг їх виконання і управління їх реалізацією.
6. **Моніторинг і оцінка.** Перевірка виконання планів, аналіз результатів і ефективності реалізації. Також робочою групо здійснюється оцінка впливу на соціально-економічну ситуацію і екологічний стан територій.
7. **Актуалізація і коригування:** Регулярне оновлення планів у відповідь на нові виклики і зміни навколишнього середовища або потреб населення. Внесення коректив на основі результатів проведеного моніторингу і оцінки.

Однією з основних переваг просторового планування національного рівня є можливість забезпечення комплексного підходу до розвитку територій. Просторове планування дозволяє інтегрувати економічний, екологічний, соціальний і культурний аспекти розвитку території. Це, у свою чергу, сприяє формуванню стратегій, які відповідають потребам усіх зацікавлених сторін, забезпечуючи збалансоване використання ресурсів.

Крім того, національне просторове планування забезпечує оптимізацію інфраструктури. Завдяки чітким планам і стратегіям, державні інвестиції можуть бути спрямовані на найбільш важливі та пріоритетні проекти, що дозволяє підвищити ефективність використання бюджетних коштів. Це

особливо важливо в умовах обмежених ресурсів, коли необхідно досягти максимального результату за мінімальних витрат.

При цьому розробка, чітких та зрозумілих національних планів розвитку території роблять країну більш привабливими для інвесторів. Коли підприємства бачать перспективи розвитку інфраструктури і бізнес-середовища, вони більш схильні вкладати кошти, що, в свою чергу, створює нові робочі місця і сприяє економічному зростанню.

Варто зазначити, що важливою перевагою просторового планування нашої країни є підвищення прозорості та участі громадськості в процесі планування. Коли громадяни мають змогу брати участь у обговореннях і впливати на прийняття рішень, це підвищує довіру до влади та поліпшує соціальну згуртованість, а також дозволяє уникати корупційних практик і зловживань, що сприяє створенню справедливого суспільства.

Регіональне просторове планування охоплює створення стратегій і планів, які спрямовані на розвиток і управління певними територіями, такими як області, автономні регіони або адміністративні райони. Воно зосереджене на вирішенні питань, що стосуються територіального розвитку, інфраструктурних проектів, економічного зростання та соціальних змін на регіональному рівні. Основною метою є забезпечення гармонійного розвитку регіонів, враховуючи їхні специфічні умови і потреби.

Основні складовими регіонального планування території є:

1. Аналіз і діагностика регіонального середовища

Регіональне просторове планування розпочинається з детального аналізу існуючих умов у регіоні. Це включає в себе збір і аналіз даних про демографічні, економічні, соціальні та екологічні характеристики. Наприклад, проводиться SWOT-аналіз, досліджується структура населення, рівень зайнятості, наявність природних ресурсів, стан інфраструктури та екологічні проблеми.

2. Розробка стратегічних і оперативних планів

На основі проведеного аналізу розробляються стратегічні плани розвитку регіону у яких визначають довгострокові цілі та напрями розвитку території, зокрема, його економічний розвиток, поліпшення соціальної інфраструктури, захист навколишнього середовища і модернізація інфраструктури. Ці плани часто включають інвестиційні проекти, які мають на меті покращення якості життя в регіоні і стимулювання економічного зростання. Оперативні плани є більш детальними і стосуються конкретних проектів та заходів, що повинні бути реалізовані в короткостроковій або середньостроковій перспективі. Вони можуть включати розробку детальних планів територій, планів з управління інфраструктурою і проектів з покращення екологічного стану.

3. Координація і інтеграція з іншими рівнями управління

Регіональне планування повинно бути узгоджене з національними стратегічними планами і місцевими ініціативами. Це забезпечує інтеграцію загальнонаціональних цілей у регіональні стратегії, що допомагає уникнути конфліктів і дублювання зусиль. Регіональні плани повинні враховувати національні пріоритети, такі як розвиток інфраструктури або захист навколишнього середовища, але адаптувати їх до специфічних умов кожного регіону.

4. Участь громадськості і стейкхолдерів

Процес регіонального планування передбачає активну участь громадськості, бізнесу і інших зацікавлених сторін. Консультації з місцевими громадами дозволяють врахувати їхні потреби і побажання, що підвищує прийнятність і підтримку розроблених планів. Взаємодія з бізнесом і іншими стейкхолдерами також допомагає у визначенні пріоритетів і ресурсів для реалізації планів.

5. Моніторинг і оцінка ефективності

Ефективність регіонального планування забезпечується через регулярний моніторинг і оцінку реалізації планів. Це включає в себе

оцінку досягнення поставлених цілей, контроль за виконанням проектів і коригування планів у разі необхідності. Моніторинг дозволяє вчасно виявляти проблеми і знаходити рішення для їх усунення, що сприяє досягненню запланованих результатів.

Основними інструментами регіонального планування є генеральні плани регіонів, стратегічні плани розвитку, детальні плани територій та схеми планування інфраструктури. Генеральні плани визначають загальні напрями і стратегії розвитку регіону, враховуючи його потенціал і потреби. Стратегічні плани зосереджені на досягненні довгострокових цілей і можуть включати інвестиційні програми та проекти. Детальні плани містять конкретні рішення щодо забудови, розвитку інфраструктури і використання земельних ресурсів.

Незважаючи на важливість регіонального планування, існують численні проблеми і виклики, які ускладнюють його ефективність. Однією з основних проблем є відсутність достатнього фінансування, яке може обмежувати можливості реалізації планів. Політична нестабільність і зміни в управлінні можуть також впливати на пріоритети і стратегії розвитку, що призводить до затримок і перебоїв у реалізації проектів.

Крім того, проблеми можуть виникати через недостатню координацію між різними рівнями управління і між різними секторами. Нерегулярні консультації з громадами і стейкхолдерами можуть призвести до ігнорування їхніх потреб, що знижує ефективність і прийнятність планів.

Місцеве просторове планування України є ключовим елементом управління територіями, який забезпечує реалізацію національних і регіональних стратегій розвитку на рівні конкретних територіальних громад і населених пунктів. Головним завданням даного рівня планування є інтеграція потреб і інтересів місцевих жителів у процес управління територією.

Процес місцевого планування розпочинається з аналізу існуючих умов і потреб території. Це включає вивчення демографічних, економічних,

екологічних і соціальних аспектів. Важливим етапом є проведення консультацій з місцевими жителями, бізнесом і іншими зацікавленими сторонами. Залучення громади до процесу планування дозволяє враховувати їхні потреби та побажання, що підвищує прийнятність і підтримку розроблених планів.

На основі проведеного аналізу розробляються плани, які узгоджуються з відповідними органами влади та затверджуються на місцевому рівні. Реалізація планів здійснюється через впровадження конкретних проектів і заходів, що спрямовані на досягнення визначених цілей.

Місцеве просторове планування передбачає розробку кількох ключових документів, зокрема:

- **генеральний план території**, як основний документ, має стратегічний характер і визначає довгострокові цілі розвитку. Він містить основні принципи функціонального використання території, зокрема, розміщення житлових, комерційних і промислових зон. Генеральний план також включає візуалізацію зонування, що допомагає зрозуміти, які ділянки призначені для яких цілей, а також прогнозує потреби в інфраструктурі.
- **детальний план території**, який доповнює генеральний план, надаючи конкретні рекомендації для окремих ділянок. Він уточнює, як саме має виглядати забудова, включаючи розташування будівель, дорожню мережу, інженерні комунікації та інші важливі елементи. Цей документ також враховує технічні та функціональні параметри, які мають бути дотримані при реалізації проектів.
- **план зонування території**, що відіграє важливу роль у визначенні функціонального використання земель. Він встановлює, які типи забудови дозволені в різних зонах, а також визначає обмеження щодо висоти будівель, відстаней між ними і інших вимог. Завдяки цьому документу, місцеві органи влади можуть контролювати розвиток

територій і запобігати негативним наслідкам надмірної забудови або неправильного використання земель.

- **план благоустрою території**, що фокусується на створенні комфортного середовища для життя мешканців. Він містить інформацію про зелені зони, парки, спортивні майданчики та інші елементи інфраструктури, що покращують якість життя в громаді.

Також додатково розробляється план розвитку інфраструктури, який передбачає усі аспекти комунікацій, зокрема водопостачання, електропостачання та газопостачання. Цей план забезпечує належний рівень комунальних послуг для населення, що є критично важливим для забезпечення комфортних умов життя.

Окрім цього, у процесі просторового планування території, спеціалісти повинні підготувати документацію з екологічним обґрунтування доцільності використання розробленого плану.

Важливим аспектом здійснення просторового планування території на місцевому рівні є територіальні громади. Їх головна роль полягає у забезпеченні адаптації загальних планів до конкретних умов та потреб місцевого населення. Зокрема, територіальні громади активно беруть участь у розробці генеральних планів і детальних планів території, що є основою для розвитку інфраструктури, житлових і комерційних зон. Вони забезпечують місцеве управління і контроль над цим процесом, що дозволяє ефективно координувати стратегічні напрями з реальними потребами та можливостями конкретної території.

Однією з ключових функцій територіальних громад є забезпечення участі громадян у процесі планування. Через консультації, публічні обговорення та інші форми залучення, громади мають змогу отримувати зворотний зв'язок від мешканців. Це сприяє прозорості та відкритості процесу, а також дозволяє враховувати локальні інтереси і проблеми при формуванні планів.

Територіальні громади також відповідальні за реалізацію планів, що включає управління проектами, контроль за їх виконанням і адаптацію до змін у соціально-економічній ситуації. Вони мають повноваження вносити корективи у разі необхідності, що забезпечує гнучкість у реагуванні на нові виклики і потреби.

ТЕМА 6. ЗАКОНОДАВЧА ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Законодавча база просторового планування в Україні є комплексною системою правових норм і регуляторних документів, що забезпечують організацію та управління територіями на всіх рівнях — від національного до місцевого. Основним завданням цієї системи є забезпечення раціонального використання земель, збереження природних ресурсів, а також створення сприятливих умов для розвитку інфраструктури і поліпшення якості життя населення.

Національний рівень законодавства представляє основні принципи і загальні правила просторового планування, що закладені в законах України. Законодавство визначає не лише основні терміни та принципи планування, але й структуру органів управління, їхні повноваження і відповідальність. Важливою складовою є законодавчі акти, які регулюють процеси розробки, затвердження і реалізації планів розвитку територій.

Зокрема, **Закон України "Про регулювання містобудівної діяльності"** встановлює основи містобудування, зокрема права та обов'язки органів державної влади та місцевого самоврядування, а також суб'єктів містобудівної діяльності. Цей закон регулює процеси планування, включаючи розробку і затвердження містобудівних документів, таких як генеральні плани і детальні плани територій. Він також визначає механізми контролю за дотриманням містобудівних норм і стандартів.

Закон України "Про планування і забудову територій" доповнює цей нормативний базис, надаючи конкретні інструкції для розробки планів забудови і використання земель. Він визначає порядок розробки генеральних і детальних планів, регулює питання функціонального призначення земель і забезпечує інтеграцію інтересів громадськості у процес планування.

Крім того, значну роль у законодавчій базі відіграють **Державні будівельні норми (ДБН)**. Ці норми регламентують технічні вимоги до проектування містобудівної документації. ДБН встановлюють стандарти для розробки планів, проектів і документів, що стосуються будівництва та розвитку територій.

Важливими є також постанови Кабінету Міністрів України, які регулюють конкретні аспекти містобудування і планування. Наприклад, постанови можуть визначати порядок проведення громадських слухань, механізми погодження проектів, а також правила та процедури, що повинні дотримуватися при розробці та затвердженні містобудівної документації.

На регіональному і місцевому рівнях приймаються **регіональні програми розвитку і місцеві правила забудови**, які адаптують загальнонаціональні принципи до конкретних умов. Ці документи враховують економічні, соціальні та екологічні умови конкретних територій і забезпечують реалізацію загальнонаціональних стратегій на місцевому рівні.

Законодавча база також передбачає інструменти контролю і моніторингу, які включають перевірки, аудити та громадський контроль за дотриманням містобудівних норм. Це дозволяє забезпечити ефективність реалізації планів і їх відповідність встановленим стандартам.

Основні міжнародні нормативно-правові документи, які використовуються в Україні для просторового планування:

- 1. Конвенція про охорону світової культурної і природної спадщини (1972)**, що визначає стандарти для охорони об'єктів світової спадщини. Вона регулює процеси включення об'єктів культурної і природної спадщини до списку Світової спадщини ЮНЕСКО та встановлює вимоги щодо їх збереження в рамках просторового планування і управління територіями.
- 2. Конвенція про охорону архітектурної спадщини Європи (1992)**, яка є важливим документом для збереження культурної спадщини. В Україні ця Конвенція забезпечує правові рамки для охорони і

збереження архітектурних об'єктів у контексті містобудівного розвитку. Документ встановлює принципи для інтеграції охорони культурної спадщини в процеси планування та реконструкції територій.

- 3. Глобальна стратегія для сталого розвитку (1992).** Прийнята на Ріо+20, ця стратегія визначає принципи і підходи для досягнення сталого розвитку на глобальному рівні. В Україні ці принципи інтегруються у національні стратегії і плани просторового планування, зокрема у стратегії екологічної і соціально-економічної інтеграції.
- 4. Рекомендації Ради Європи по інтеграції просторового планування (2008),** що надають методологічні і організаційні підходи для інтеграції різних аспектів просторового планування, зокрема в контексті транснаціонального співробітництва та планування на кордонних територіях.
- 5. Європейська стратегія регіонального розвитку (2014),** що визначає напрямки і механізми для покращення економічної і соціальної інтеграції в регіонах Європи. В Україні її принципи інтегруються в регіональні плани розвитку, зокрема через програми підтримки розвитку інфраструктури і економічного зростання.

Важливим аспектом законодавчої бази України є накази Центральних Органів Виконавчої Влади, зокрема:

- 1. Наказ Міністерства розвитку громад і територій України № 259 від 01.07.2019 "Про затвердження Порядку ведення містобудівного кадастру",** який визначає правила ведення містобудівного кадастру, який містить інформацію про використання земель, забудову територій, інфраструктуру і інші аспекти містобудування. Кадастр є важливим інструментом для моніторингу і управління розвитком територій.

2. Наказ Міністерства розвитку громад і територій України № 289 від 05.08.2020 "Про затвердження Порядку проведення громадських слухань з питань містобудування", що регулює порядок організації та проведення громадських слухань, що є важливим елементом участі громадськості у процесі містобудівного планування. Документ встановлює вимоги до проведення слухань, обов'язки організаторів і права учасників.

3. Наказ Міністерства розвитку громад і територій України № 293 від 23.08.2021 "Про затвердження Методики розроблення планів просторового розвитку територій": Методика розробки планів просторового розвитку територій визначає процедури, етапи і вимоги до розробки планів, що охоплюють різні аспекти територіального розвитку, включаючи соціально-економічні, екологічні та інфраструктурні аспекти.

Вищезазначені постанови і документи формують нормативну базу для просторового планування в Україні, забезпечуючи чіткі правила і процедури для розробки, погодження і реалізації планів просторового розвитку території. Вони сприяють впровадженню сучасних підходів до управління територіями і враховують потреби громадськості, економічні і екологічні аспекти містобудування.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

ТЕМА 7. РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УСПІШНОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ ТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Просторове планування є надзвичайно важливим для функціонування територіальних громад, оскільки воно визначає, як оптимально використовувати доступні ресурси, забезпечити ефективну організацію простору та забезпечити умови для сталого розвитку. Значення просторового планування в цьому контексті можна охарактеризувати через кілька ключових аспектів.

По-перше, просторове планування допомагає організувати і координувати використання природних ресурсів регіону. Це критично важливо для уникнення хаотичної забудови і забезпечення функціональної роздільності різних зон, таких як житлові, комерційні, промислові та рекреаційні. Завдяки цьому, територіальні громади можуть уникнути конфліктів між різними видами діяльності, що веде до підвищення якості життя жителів і створення комфортного середовища їх існування.

По-друге, просторове планування забезпечує ефективний розвиток інфраструктури. Планування дозволяє своєчасно і на основі чітких даних проектувати та реалізовувати інфраструктурні об'єкти, такі як дороги, системи водопостачання та енергетичні мережі. Це підвищує функціональність і ефективність інфраструктурних систем, що є основою для розвитку економічної діяльності і підвищення якості життя населення.

По-третє, просторове планування грає важливу роль у зменшенні ризиків і адаптації до змін. Це включає в себе управління природними катастрофами, такими як повені чи землетруси, а також адаптацію до змін клімату. Планування зонування може допомогти уникнути забудови в

небезпечних зонах і розробити стратегії для мінімізації негативних впливів на довкілля.

По-четверте, просторове планування підтримує економічний розвиток територіальних громад. Завдяки правильно спланованій зонуванию та розвитку інфраструктури, території стають більш привабливими для бізнесу і інвестицій. Це сприяє створенню нових робочих місць і підвищенню економічної активності.

По-п'яте, активна участь місцевих жителів у процесі просторового планування дозволяє врахувати їхні потреби та інтереси, що забезпечує більшу підтримку і реалізацію запланованих проектів. Залучення громади до процесу планування підвищує його ефективність і відповідність реальним потребам населення.

Окрім цього, міжнародний досвід у плануванні розвитку територіальних громад вказує на значні зміни ролі просторового планування в трьох ключових аспектах.

По-перше, відповідальність за планування просторового розвитку громади тепер лежить на місцевій владі, що включає забезпечення якості праці, навчання, відпочинку та загального рівня життя.

По-друге, управління місцевим розвитком тепер керується стратегією, що розробляється та реалізується самою громадою через безперервну проектну діяльність.

По-третє, громади, через партнерство та міжмуніципальне співробітництво, самостійно розширюють свій вплив у регіоні, реалізуючи проекти для підвищення конкурентоспроможності, такі як транспортні коридори, індустріальні парки, публічно-приватні партнерства та кластери. Місцева влада повинна мати необхідні знання, навички та досвід для ефективного прогнозування шляхів місцевого економічного розвитку та забезпечення конкурентоспроможності своїх громад.

Усі вищеописані аспекти підкреслюють, що просторове планування є важливим інструментом для забезпечення гармонійного, збалансованого та

стійкого розвитку територіальних громад. Воно не лише сприяє ефективному використанню природних ресурсів, але й створює усі умови для комфортного життя населення, підвищення економічної активності регіону, а також дозволяє управляти можливими ризиками, що сприяє успішному функціонуванню і розвитку громади.

ТЕМА 8. КОМПЛЕКСНІ ПЛАНИ, СТРАТЕГІЇ ТА ПРОЄКТИ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ ГРОМАДИ

Комплексні плани просторового розвитку території громад є стратегічними документами, які визначають довгострокову концепцію і конкретні кроки для розвитку певної території. Вони орієнтовані на забезпечення гармонійного і стійкого розвитку громади з урахуванням різних соціально-економічних, екологічних та культурних аспектів.

Основною метою таких планів є створення інтегрованого підходу до управління розвитком території. Вони враховують не лише існуючі умови і ресурси, але й майбутні потреби та потенціал громади. Це передбачає детальне дослідження проблем та можливостей території, а також визначення пріоритетів і стратегій для їх вирішення.

Комплексні плани допомагають у формуванні спільного бачення розвитку громади, яке спільно створюється з участю місцевих жителів, підприємств та інших зацікавлених сторін. Це дозволяє врахувати інтереси та потреби різних груп населення, забезпечуючи їх активну участь у процесі планування.

Документи такого типу включають заходи, спрямовані на розвиток інфраструктури, соціальної сфери, економіки та екології. Вони можуть охоплювати будівництво нових об'єктів інфраструктури, модернізацію існуючих, впровадження нових соціальних програм та ініціатив, а також забезпечення сталого використання природних ресурсів.

Детальний план території всередині населеного пункту уточнює генеральний план, визначаючи планувальну організацію, функціональне призначення, просторову композицію, параметри забудови та ландшафтної організації частини території, призначеної для комплексної забудови. Також, детальний план розробляється за межами населеного пункту відповідно до схеми планування території району або області з урахуванням державних і регіональних інтересів. Це може бути територія з конкретним функціональним використанням або окрема земельна ділянка для

розміщення об'єкта будівництва. Важливим аспектом є детальне розроблення транспортної схеми, яка включає організацію руху всіх видів транспорту і пішохідного руху до основних зупинок. Одним з ключових результатів детального плану є проект містобудівних умов і обмежень, які після затвердження плану видаються забудовникам для початку проектування.

Містобудівна діяльність тісно пов'язана із землевпорядною та будівельною діяльністю. В Україні процес просторового планування, на відміну від міжнародної практики, ще не повністю уніфікований за функціями і не розрізняється за ієрархічними рівнями. На місцевому рівні затвердження містобудівної документації здійснюється відповідно до законів «Про регулювання містобудівної діяльності». Схеми планування територій об'єднаних територіальних громад (ОТГ) наразі підлягають регіональному плануванню, а не місцевому. Це питання поки що не зовсім врегульоване, і розробка таких схем часто ініціюється районними адміністраціями, що може викликати конфлікти інтересів.

Очікується, що законопроект №6403 забезпечить об'єднаним громадам єдину документацію з просторового планування, що зменшить витрати та прискорить процес розробки планів, оскільки не доведеться створювати нові генеральні плани для кожного населеного пункту. Після затвердження плану ОТГ буде достатньо детального плану території для розподілу земель та залучення інвестицій.

Існуючі проблеми у плануванні ОТГ, які вирішувалися в 2018-2019 роках, включають забезпечення меж ОТГ після передачі земель, розробку й оновлення містобудівних документів, доступність документів, а також невизначеність щодо ДБН. Сучасна інвентаризація земель, надання інформації про ресурси, резервування земель для бізнесу, а також узгодження питань відчуження земель – це важливі аспекти, які потребують вирішення.

Стратегічні та програмні документи мають бути узгоджені з містобудівною документацією, однак наразі це не завжди відбувається. Є необхідність у вдосконаленні законодавства та механізмів узгодження

документів різних рівнів, а також у впровадженні сучасних геоінформаційних технологій та даних містобудівного кадастру для покращення якості містобудівної документації.

Серед індикаторів якості містобудівної документації можуть бути зростання вартості землі, податкові надходження, кількість нових робочих місць і позитивні міграційні зміни. Важливо, щоб нові індикатори враховували як кількісні, так і якісні аспекти просторового планування.

Зазвичай, стратегії просторового розвитку території громади спрямовані на досягнення балансу між економічним зростанням, екологічною стійкістю та соціальним благополуччям мешканців. Основна мета таких стратегій полягає в тому, щоб забезпечити раціональне використання ресурсів, розвиток інфраструктури та збереження природного середовища, що створює сприятливі умови для життєдіяльності громади.

Під час планування просторового розвитку важливо враховувати різноманітні аспекти: від збереження природних ландшафтів і розвитку сільськогосподарських територій до урбанізації та створення нових промислових або житлових зон. Водночас важливо забезпечити ефективне транспортне сполучення та доступ до соціальних, освітніх і культурних послуг у різних частинах громади. Це включає розвиток транспортної інфраструктури, громадських просторів та інноваційних «розумних» технологій, що покращують управління територією.

Також значна увага приділяється екологічному аспекту, зокрема збереженню біорізноманіття, мінімізації забруднення та впровадженню екологічно чистих рішень в енергетиці й транспорті. Стратегічно важливо підтримувати місцеві ініціативи та залучати мешканців до процесів прийняття рішень, що допомагає підвищити рівень соціальної інтеграції та довіри в громаді.

Приклади стратегій просторового розвитку території громади можуть бути різноманітними, залежно від потреб громад та її природних особливостей. Розглянемо декілька із них:

- 1. Стратегія поляризованого розвитку:** передбачає концентрацію ресурсів та інвестицій у декількох ключових центрах громади (наприклад, містах чи селищах), щоб створити полюси економічного та соціального розвитку. Це допомагає розвинути інфраструктуру в певних локаціях, залучити інвесторів та створити робочі місця, що може стимулювати розвиток всіх прилеглих територій.
- 2. Стратегія збалансованого розвитку:** така стратегія спрямована на рівномірний розвиток усіх частин громади. Вона передбачає інвестиції в інфраструктуру та соціальні послуги навіть у менш розвинутих чи віддалених районах громади, щоб зменшити регіональну нерівність та забезпечити рівні можливості для всіх мешканців.
- 3. Екологічна стратегія розвитку:** акцентує увагу на збереженні природного середовища, мінімізації впливу будівництва та інфраструктурних проектів на екологію. Така стратегія включає заходи зі створення «зелених зон», впровадження екологічно чистих технологій, розвиток еко-туризму та перехід на відновлювані джерела енергії.
- 4. Стратегія "смарт-громади":** включає впровадження інноваційних цифрових технологій у всі сфери життєдіяльності громади. Вона передбачає розвиток електронного урядування, інтелектуальних транспортних систем, розумного освітлення та систем моніторингу комунальних послуг, що дозволяє оптимізувати управління ресурсами і зробити громаду більш комфортною для життя.
- 5. Інфраструктурна стратегія розвитку:** спрямована на покращення транспортної доступності, оновлення або будівництво нових доріг, мостів, громадських будівель, лікарень, шкіл та інших об'єктів інфраструктури. Вона передбачає також розвиток мереж водопостачання, водовідведення, електропостачання та інших критично важливих послуг.

6. Агропромислова стратегія розвитку: фокусується на підвищенні ефективності сільськогосподарських підприємств, підтримці фермерів, розвитку агротуризму та впровадженні новітніх технологій у сільське господарство. Це може включати створення агрокластерів, агрологістичних центрів або кооперативів.

Кожна з цих стратегій може бути адаптована або комбінована для потреб конкретної громади, залежно від її пріоритетів та ресурсів.

Проекти просторового розвитку території громади — це стратегічні плани, що визначають довгостроковий розвиток певної території з урахуванням її потенціалу, ресурсів та потреб населення. Вони спрямовані на впорядкування просторового використання земельних ресурсів, забезпечення збалансованого розвитку інфраструктури, транспортних мереж, житлової забудови, рекреаційних зон та інших ключових сфер.

Ці проекти розробляються для:

- 1. Оптимізації використання території** — передбачають ефективне планування забудови, збереження природних ресурсів, поліпшення транспортної доступності, створення громадських просторів тощо.
- 2. Інтеграції різних секторів** — поєднують інтереси економічного, соціального та екологічного розвитку. Наприклад, створюють нові промислові зони чи модернізують інфраструктуру для підвищення інвестиційної привабливості території.
- 3. Збалансованого розвитку** — проекти враховують різні потреби мешканців, бізнесу, туристів та інших зацікавлених сторін, забезпечуючи гармонійний розвиток усіх сфер життя.
- 4. Захисту довкілля** — включають заходи щодо захисту та раціонального використання природних ресурсів, збереження ландшафтів, створення парків, зелених зон, та інтеграції сталих екологічних практик у розвиток громади

Проекти просторового розвитку території громади можуть охоплювати різноманітні сфери життя громади, від поліпшення інфраструктури до екологічних ініціатив. Розглянемо декілька наяскраві

- 1. Проєкт розвитку громадських просторів:** Реконструкція центральної площі або парку в місті, створення сучасних зон відпочинку, дитячих майданчиків, велосипедних доріжок, що покращують якість життя місцевих жителів та підвищують привабливість міста.
- 2. Транспортна інфраструктура та мобільність:** Проєкти з модернізації транспортних вузлів, побудова нових доріг, мостів, велосипедних та пішохідних доріжок, що сприяють покращенню мобільності в громаді. Це може включати також впровадження інтелектуальних транспортних систем або розширення мереж громадського транспорту.
- 3. Індустріальні парки та бізнес-центри:** Створення або розвиток промислових зон, інноваційних центрів, де розташовані підприємства різних галузей. Це допомагає стимулювати економічне зростання і створювати робочі місця.
- 4. Житлова забудова.** Створення нових житлових кварталів із сучасною інфраструктурою, що враховують потреби різних категорій населення, з акцентом на енергоефективність та стійкість забудови.
- 5. Проєкти з озеленення та благоустрою.** Створення або відновлення зелених зон, парків, міських садів, що сприяють покращенню екологічної ситуації та створюють комфортні умови для життя та відпочинку мешканців громади.
- 6. Реновація старих житлових районів.** Передбачає оновлення або відновлення занедбаних будівель, поліпшення інфраструктури (вода, електрика, дороги), створення більш безпечних та привабливих житлових умов.
- 7. Інтеграція смарт-технологій у містопланування.** Встановлення смарт-освітлення, сміттєвих баків з автоматичним сповіщенням про заповнення, створення інформаційних систем для моніторингу

дорожнього руху чи екологічного стану громади. Це допомагає підвищити ефективність управління громадою та покращити якість послуг.

Вищезазначені приклади проектів просторового розвитку дозволяють громадам не лише вирішувати нагальні проблеми, але й планувати свій розвиток на майбутнє, з урахуванням соціально-економічних та екологічних факторів.

ТЕМА 9. ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ОЦІНКА СТАНУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ЯК ОСНОВА ПЛАНУВАННЯ ЇЇ РОЗВИТКУ

Процес дослідження стану територіальної громади є ключовим етапом для ефективного планування її просторового розвитку, який дозволяє виявити актуальні проблеми, потенціал та ресурси громади, що слугують основою для стратегічного планування. Розглянемо детальніше основні етапи дослідження та оцінки поточного стану територіальної громади:

- 1. Збір даних.** На початковому етапі проводиться збір і аналіз актуальної інформації про громаду. Це можуть бути статистичні дані, результати попередніх досліджень, звіти державних та місцевих органів, а також дані з соціологічних опитувань. Збираються дані про природно-рекурсний потенціал території, демографічну ситуацію, економічний стан, інфраструктуру, екологічні умови та інші релевантні аспекти.
- 2. Аналіз демографічних характеристик.** Оцінюється чисельність населення, його вікова структура, рівень міграції, народжуваність і смертність. Це дозволяє зрозуміти основні демографічні тренди та їх вплив на розвиток громади.
- 3. Оцінка економічного потенціалу.** Аналізу підлягають основні економічні показники, такі як рівень безробіття, середній дохід населення, структура економіки, наявність та розвиток підприємств, рівень інвестиційної активності. Важливо виявити сильні та слабкі сторони економіки громади.
- 4. Аналіз інфраструктури.** Оцінюється стан та доступність ключової інфраструктури, включаючи транспортні мережі, водопостачання, енергетичні ресурси, житлові умови та соціальні об'єкти. Цей етап також включає виявлення проблемних ділянок і потенційних областей для поліпшення.
- 5. Оцінка природних і екологічних ресурсів.** Аналізуються природні ресурси громади, такі як земля, вода, лісові ресурси, а також екологічний стан навколишнього середовища. Важливо виявити

екологічні проблеми та ресурси, які можуть бути використані для сталого розвитку.

- 6. Вивчення соціальних умов і якості життя.** Аналізу підлягають рівень освіти, медичні послуги, соціальна інфраструктура, культурні та спортивні об'єкти. Це дозволяє зрозуміти рівень життя населення і виявити соціальні потреби.
- 7. Залучення громадськості.** Важливо включити думки та потреби місцевих жителів через опитування, громадські слухання та інші форми участі. Це допомагає отримати точну картину проблем і потреб громади.
- 8. Формулювання висновків і рекомендацій.** На основі зібраних даних і проведеного аналізу формулюються основні висновки про стан громади, виявляються проблеми і можливості. Розробляються рекомендації щодо напрямків розвитку і заходів, які можуть бути реалізовані для покращення ситуації.
- 9. Розробка стратегічного плану.** Висновки з оцінки стану використовуються для розробки стратегічного плану розвитку громади, що включає визначення пріоритетів, цілей і конкретних проектів для покращення якості життя та економічного зростання.

Дослідження та оцінка стану територіальної громади є критично важливими для ефективного планування її розвитку з кількох причин. По-перше, такі дослідження забезпечують об'єктивну та всебічну картину поточних умов життя в громаді. Без чіткого розуміння демографічних, економічних і соціальних аспектів, важко визначити, які проблеми потребують термінового вирішення, а які можливості можна використати для розвитку.

Крім того, проведення даних досліджень є важливим аспектом для забезпечення участі громадян у процесі просторового планування розвитку території. Залучення мешканців і місцевих підприємців до процесу дозволяє

врахувати їхні інтереси та потреби, що підвищує ефективність впровадження проектів і заходів.

При цьому, оцінка стану громади також сприяє більш раціональному використанню ресурсів і запобігає неефективним витратам. Замість спроб вирішити всі проблеми одночасно, що може призвести до розпорошення зусиль і ресурсів, можна зосередитися на найбільш важливих і актуальних питаннях.

ТЕМА 10. ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДИ ДО ПРОЦЕСІВ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Розвиток територіальних громад є важливим аспектом управлінської діяльності в сучасних умовах. Однією з ключових складових ефективного планування є залучення громади до процесу просторового планування. Це не лише сприяє формуванню планів, що відповідають реальним потребам мешканців, але й підвищує рівень їхньої участі та відповідальності за результат. Для залучення громади до процесу просторового планування можуть бути використані різноманітні інструменти, які варіюються від організації громадських консультацій до інтерактивних технологій, кожен з яких має свої унікальні можливості та переваги.

Громадські консультації є важливим інструментом, який забезпечує відкритий діалог між мешканцями і органами місцевого самоврядування. Вони дозволяють громадянам висловити свої побажання та побоювання щодо планів розвитку, а також отримати відповіді на свої питання. Це створює платформу для обговорення та врахування різних точок зору, що сприяє більш збалансованому підходу до планування.

Головні інструменти залучення громади до процесу просторового планування розвитку територій:

1. Опитування та анкетування, що надають можливість зібрати інформацію про потреби та вподобання мешканців на масштабному рівні. Цей метод дозволяє отримати кількісні дані, які можна використовувати для аналізу та формування обґрунтованих рішень, що відповідають реальним потребам населення.

2. Форуми і робочі групи, які забезпечують платформу для детального обговорення планів розвитку та співпраці між різними зацікавленими сторонами. Це створює умови для конструктивного діалогу та дозволяє враховувати інтереси не тільки мешканців, але й представників бізнесу та інших організацій.

3. Бюджет участі, що є механізмом, який дозволяє мешканцям безпосередньо брати участь у розподілі частини місцевого бюджету. Це підвищує їхню зацікавленість у процесах планування та реалізації проектів, що спрямовані на покращення життя в громаді.

4. Інтерактивні картографічні інструменти та візуалізації, що дозволяють громадянам краще зрозуміти, як зміни вплинуть на їхню територію. Це забезпечує наочність планів та допомагає мешканцям внести корективи на основі їхніх реальних уявлень та потреб.

5. Асамблеї та відкриті засідання, які створюють можливість для публічного обговорення важливих питань і залучення широкого кола громадян до процесу планування. Це сприяє залученню різних груп населення та забезпечує прозорість процесів.

6. Програми навчання та просвіти, що підвищують обізнаність громадян про процеси просторового планування і їхню роль у них. Це сприяє більш активній участі мешканців та покращує їхнє розуміння процесів і їхнього впливу.

7. Залучення місцевих лідерів і громадських організацій, що допомагає організувати ефективний процес залучення громади та забезпечити підтримку з боку ключових акторів. Це може підвищити ефективність реалізації планів і забезпечити більш активну участь громади.

8. Підтримка громадських ініціатив і проектів, що виходять від мешканців або місцевих груп, сприяє залученню громади до розвитку території. Це дозволяє враховувати інноваційні ідеї та рішення, що відповідають потребам та інтересам мешканців.

Один з прикладів залучення громади до здійснення просторового планування території — це проведення регулярних громадських слухань, які дозволяють жителям висловлювати свої думки, щодо проектів планування. Ці слухання можуть стосуватися конкретних аспектів розвитку, таких як

будівництво нових об'єктів інфраструктури або зміни в землекористуванні, що дає змогу врахувати інтереси всіх зацікавлених сторін.

Ще одним яскравим прикладом залучення є організація відкритих форумів і зустрічей, де громада може взаємодіяти з експертами та представниками влади. Такі заходи забезпечують безпосередню комунікацію, сприяють обміну інформацією та дозволяють глибше зрозуміти потреби і очікування мешканців.

Участь громади також може бути забезпечена через створення робочих груп або комітетів з представників місцевих жителів, які допомагають у розробці і реалізації планів розвитку. Ці групи можуть активно брати участь у розробленні стратегій, контролювати їх виконання та давати рекомендації.

Ці приклади показують, як включення громади у процес просторового планування може сприяти більш ефективному і справедливому розвитку територій, що відповідає потребам і очікуванням місцевих мешканців.

ТЕМА 11. АНАЛІЗ УСПІШНИХ ПРИКЛАДІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЄКТІВ ПРОСТОРОВОГО ПЛАНУВАННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Світовий досвід просторового планування територіальних громад часто спрямований на баланс між розвитком інфраструктури та збереженням природних ресурсів, забезпеченням комфортних умов для життя і роботи, а також стимулюванням економічного зростання. Один із таких прикладів можна знайти у скандинавських країнах, де планування територій ґрунтується на принципах сталого розвитку. Громади розробляють міські стратегії з акцентом на екологічність та енергоефективність, створюючи житлові зони, які гармонійно інтегруються з природним ландшафтом.

У багатьох містах Північної Європи просторове планування також орієнтоване на розвиток громадських просторів, які підтримують соціальну взаємодію мешканців. Такі простори стають центрами громадського життя, де люди мають можливість спілкуватися, займатися спортом або просто відпочивати, що створює відчуття спільноти та покращує якість життя.

В азійських країнах, зокрема в Сінгапурі, просторове планування спрямоване на ефективне використання обмежених ресурсів і земель. Там активно впроваджуються інноваційні технології для оптимізації використання простору, зокрема вертикальні сади та інфраструктура, що мінімізує вплив урбанізації на навколишнє середовище.

У США просторове планування територіальних громад відображає поєднання розвитку інфраструктури, підтримки сталого економічного зростання та збереження навколишнього середовища. Один із прикладів — процес урбаністичного оновлення старих промислових районів у великих містах. Такі проєкти націлені на перетворення занедбаних промислових територій на житлові або комерційні квартали, які залучають інвестиції та створюють нові робочі місця. Важливим аспектом є адаптація цих просторів до сучасних потреб, зокрема розвиток екологічно чистих транспортних систем та інноваційних рішень для ефективного використання енергії.

Інший напрямок, що реалізується в громадах США, — це створення та розширення пішохідних зон і парків у міських просторах. Такі проєкти є частиною стратегії "green cities" (зелених міст), що ставить акцент на поліпшенні якості життя мешканців через розвиток громадських просторів, де можна проводити час на свіжому повітрі. У багатьох містах також впроваджуються проєкти "smart city", які використовують цифрові технології для ефективного управління міськими ресурсами, що включає оптимізацію громадського транспорту, енергозбереження та зменшення викидів парникових газів.

Реалізація проєктів просторового планування на африканському континенті відбувається через інтеграцію сучасних підходів до розвитку міст і сільських громад, враховуючи унікальні екологічні, економічні та соціальні умови. Проєкти зосереджуються на покращенні умов життя місцевих громад, забезпеченні інфраструктурної стійкості, доступу до базових послуг, таких як вода, електрика та транспорт.

Одним із прикладів є проєкти, спрямовані на адаптацію територіальних громад до наслідків кліматичних змін. У деяких регіонах Африки, таких як Сахель, де поширена проблема опустелювання, просторове планування включає заходи щодо збереження водних ресурсів та створення стійких сільськогосподарських зон. Такі ініціативи часто поєднують місцеві традиційні знання з сучасними методами планування для збереження екосистем та підтримки місцевого населення.

Модельні приклади планування територій громад в Україні демонструють різні підходи до розвитку територій з урахуванням місцевих особливостей, потреб населення та ресурсів громади, зокрема, Бучацька громада (Тернопільська область), яка відома своїм історико-культурним значенням. Просторове планування в цій громаді спрямоване на збереження та відновлення культурної спадщини, зокрема старих архітектурних об'єктів. Серед ключових проєктів можна виділити реставрацію Бучацького замку та інших історичних споруд для розвитку туризму. Важливою частиною

стратегії є інтеграція цих об'єктів у сучасну інфраструктуру, що сприяє збільшенню кількості туристів і розвитку місцевого бізнесу. Також громада впроваджує проекти з озеленення територій і створення громадських просторів для місцевих жителів.

Унікальним на наш погляд прикладом ефективного просторового планування території є досвід Великогаївської громади(Тернопільська область), основною метою якого є покращення умов життя у сільській місцевості, з акцентом на розвиток сільського господарства та збереження природних ресурсів. Просторове планування даної території включає розвиток місцевої транспортної інфраструктури, що дає можливість ефективніше використовувати землі громади. Серед реалізованих проектів – будівництво та реконструкція доріг між населеними пунктами громади, створення агропарків для підтримки малого та середнього бізнесу, а також екологічні ініціативи, спрямовані на збереження водних ресурсів та ґрунтів.

Прикладом спеціалізованого просторового розвитку громади на території України є Славська громада(Львівська область), основним напрямком просторового планування якої є створення умов для всесезонного туризму. Громада активно інвестує в інфраструктуру для гірськолижного туризму, розвиває нові маршрути для пішохідних та велосипедних прогулянок. Окрім цього, велика увага приділяється збереженню природних ресурсів, що включає проекти з очищення річок, збереження лісів та впровадження енергоефективних технологій у сфері туристичних послуг.

Чортківська громада(Тернопільська область) є гарним прикладом того, як можна ефективно розвивати одночасно і міські, і сільські території. Просторове планування спрямоване на комплексний розвиток інфраструктури – від модернізації доріг та комунікацій до оновлення соціальних об'єктів, таких як школи, лікарні та дитячі садки. Велика увага приділяється енергоефективності. Наприклад, громада впроваджує системи для економії енергії та відновлювані джерела енергії, як-от сонячні панелі на

муніципальних будівлях, що дозволяє зменшити витрати на утримання об'єктів.

Пирятинська громада(Полтавська область) відома своєю орієнтацією на сталий розвиток і покращення соціальної інфраструктури. Просторове планування тут орієнтоване на розвиток сучасної житлової інфраструктури, а також на впровадження цифрових технологій у адміністративні процеси. Громада активно працює над поліпшенням умов для освіти, будуючи нові школи та дитячі садки. Цифрові ініціативи громади включають створення онлайн-платформ для забезпечення прозорості адміністративних послуг та взаємодії мешканців з органами місцевого самоврядування.

Городоцька громада(Хмельницька область) фокусується на будівництві та розвитку сучасних житлових кварталів з високим рівнем енергоефективності. Просторове планування громади включає розвиток нових мікрорайонів з урахуванням екологічних стандартів. Окрім житлових будинків, у планах громади створення соціальної інфраструктури, включаючи спортивні комплекси, школи та медичні заклади. Також громада впроваджує екологічні ініціативи, спрямовані на збереження природного середовища, зокрема створення зелених зон для відпочинку та парків.

Усі вищезазначені громади України демонструють різні підходи до планування своїх територій, враховуючи економічні, соціальні та екологічні аспекти, що сприяє їх збалансованому розвитку.

ТЕМА 12. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ В ПРОСТОРОВОМУ ПЛАНУВАННІ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Сучасні тенденції просторового планування розвитку територіальних громад в Україні відображають прагнення до інтеграції європейських стандартів і кращих світових практик у контексті національних реалій та викликів. Вони спрямовані на підвищення рівня децентралізації, що дозволяє громадам самостійно визначати пріоритети свого розвитку, що особливо важливо в умовах політичних та соціальних змін.

Основним напрямком є створення гармонійного простору, який враховує потреби місцевих жителів, забезпечує екологічну стійкість та сприяє економічному розвитку. Великий акцент робиться на розвитку інфраструктури та транспорту, що поєднується з прагненням до створення «зелених» громад з мінімізацією негативного впливу на довкілля.

Окреме місце займає інноваційне планування, яке включає використання смарт-технологій для управління ресурсами, будівництва інфраструктурних об'єктів та покращення комунальних послуг. Залучення громадськості до процесу прийняття рішень стає ключовим інструментом для забезпечення прозорості та ефективності планування. Таким чином, планування стає більш партисипативним, де місцеві жителі мають можливість впливати на рішення щодо розвитку їхніх територій.

Варто зазначити, що внаслідок військових дій на території України виникає гостра необхідність у створенні стратегії просторового планування громад, що постраждали внаслідок війни або були повністю зруйновані. швидкій відбудові інфраструктури, що була зруйнована під час бойових дій, та забезпеченні базових потреб населення, яке повертається до своїх домівок. Цей процес включає не лише реконструкцію житлових будівель, доріг та комунікацій, але й створення безпечних та стійких умов для життя.

У громадах, що постраждали від війни, значна увага повинна приділятися реорганізації простору з урахуванням нових вимог безпеки,

зокрема, створення укриттів, зон безпеки та систем раннього попередження. Паралельно з цим, громади повинні зосередити свою увагу на соціальній адаптації населення, яка буде спрямована на врахування потреб тих, хто був переміщений або постраждав від війни. Це включає створення нових соціальних центрів, закладів охорони здоров'я, освіти, а також забезпечення доступу до роботи та житла.

Планування розвитку даного типу громад також включає активну участь міжнародних організацій та донорів, що сприяє залученню ресурсів для відновлення. Особливу увагу варто приділити стійкості громад у довгостроковій перспективі, аби вони могли ефективно функціонувати навіть у разі подальших криз або непередбачених ситуацій.

Сучасний процес просторового планування розвитку територій в Україні не є досконалим та потребує значної кількості доопрацювань. На основі проведених досліджень нами було виокремлено ряд рекомендацій, які є необхідними для здійснення подальшого ефективного просторового планування територій, а саме:

1. Інтегрований підхід до планування

Ця рекомендація передбачає поєднання різних аспектів розвитку в одному стратегічному плані. Просторове планування має охоплювати економічні, екологічні, соціальні, транспортні, культурні та інші сфери життя громади. Такий підхід забезпечує узгодженість між цими секторами та знижує ризики неефективного використання ресурсів або конфліктів між інтересами різних груп населення. Інтегрований підхід передбачає тісну координацію між місцевими органами влади, бізнесом і громадськими організаціями, що забезпечує комплексність розвитку громади.

2. Громадська участь та прозорість процесів

Залучення громадян до процесу просторового планування підвищує легітимність ухвалених рішень та дозволяє враховувати реальні потреби населення. Регулярні громадські слухання, публічні

консультації, інформування через різні канали (соціальні мережі, місцеві медіа) та інтерактивні інструменти для збирання зворотного зв'язку мають стати стандартною практикою. Залучення громади також допомагає підвищити відповідальність місцевої влади, що сприяє більш ефективному управлінню.

3. Діджиталізація процесів планування

Використання цифрових інструментів та технологій для просторового планування є одним із ключових трендів. Геоінформаційні системи (ГІС), аналіз великих даних (Big Data), симуляційні моделі та інші технології дозволяють більш точно аналізувати територіальні дані та прогнозувати розвиток громад. Наприклад, ГІС можуть використовуватися для візуалізації територій, аналізу екологічних зон, планування транспортної інфраструктури тощо. Це допомагає приймати більш обґрунтовані рішення та швидше адаптуватися до змін.

4. Розвиток інфраструктури та транспортної доступності

Якість транспортної інфраструктури та доступність громадських послуг є критичними для сталого розвитку громад. Важливою рекомендацією є створення ефективної мережі громадського транспорту, розвиток транспортних вузлів, інфраструктури для пішоходів та велосипедистів. У цьому контексті важливе місце посідають ініціативи, спрямовані на покращення доступу до віддалених населених пунктів. Це включає розбудову та оновлення доріг, створення нових маршрутів громадського транспорту та розвиток логістичної інфраструктури.

5. Екологічна стійкість і захист природних ресурсів

Одним із пріоритетів сучасного просторового планування є захист навколишнього середовища та екологічна стійкість. Це означає інтеграцію заходів із збереження природних ресурсів, запобігання деградації земель, боротьби зі змінами клімату та зменшення викидів

вуглекислого газу. Просторове планування має враховувати зелений простір, планування парків та рекреаційних зон, інтеграцію відновлюваних джерел енергії в інфраструктуру громади, а також заходи для підвищення енергоефективності будівель та транспорту.

6. Фінансова стійкість і інвестиційні механізми

Для успішної реалізації планів розвитку важливо забезпечити фінансову стійкість. Це передбачає диверсифікацію джерел фінансування, пошук державних і міжнародних грантів, створення програм співфінансування з приватним сектором. Рекомендації також включають розвиток публічно-приватного партнерства для залучення додаткових ресурсів і інвестицій у місцеві проекти. Важливо, щоб плани розвитку були реалістичними з точки зору їх фінансування та враховували можливості залучення коштів із різних джерел.

7. Адаптивність та гнучкість планування

Одним із викликів сучасного світу є швидкі зміни, тому просторове планування має бути адаптивним. Це означає, що громади повинні мати можливість швидко коригувати свої плани залежно від нових викликів або можливостей. Гнучкість у плануванні дозволить оперативно реагувати на зміни економічної ситуації, демографічні зміни, стихійні лиха або інші фактори. Крім того, адаптивність передбачає можливість перегляду стратегічних планів та їх корекції за необхідності.

8. Підвищення якості урбаністичного дизайну

Якість міського середовища значною мірою впливає на життя громади. Важливо приділяти увагу не тільки функціональному аспекту будівель та інфраструктури, але й естетичному вигляду, зручності для користувачів, відповідності архітектурних рішень до місцевого контексту. Урбаністичне планування повинно сприяти формуванню привабливого та комфортного середовища для життя, роботи та відпочинку.

9. Підвищення рівня професійної підготовки фахівців

Для вдосконалення просторового планування необхідно постійно підвищувати кваліфікацію фахівців, які працюють у цій галузі. Регулярне навчання, участь у конференціях, обмін досвідом з іншими громадами, стажування за кордоном — усе це допомагає розширювати кругозір і запозичувати найкращі практики планування. Крім того, важливо розвивати професійні мережі для обміну знаннями між фахівцями з різних регіонів.

Таким чином, рекомендації щодо вдосконалення просторового планування є необхідними для забезпечення ефективного, сталого та справедливого розвитку громад. Вони допомагають громадам вирішувати сучасні проблеми, покращувати якість життя мешканців та забезпечувати сталий розвиток на тривалу перспективу.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Білоконь Ю. М. Регіональне планування: теорія і практика / Ю. М. Білоконь [За ред. І. О. Фоміна]. – К.: Логос. 2003. – 246 с.
2. Бортник С. Ю., Лаврук Т. М., Олещенко А. В., Тимуляк Л. М. Просторове та ландшафтне планування: навчальний посібник. Електронне видання третє, оновлене та доповнене. К., 2022, 155 с.
3. Васильченко Г., Парасюк І., Єременко Н. Планування розвитку територіальних громад. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / Асоціація міст України. К., ТОВ «Підприємство «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 256 с.
4. Долішній М.І., Стадницький Ю.І., Загородній А.Г., Товкан О.Е. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. – Львів: Інтеллект-Захід, 2003.
5. Криштоп Т., Рись Р., Кошелюк Л. Посібник з питань просторового планування для уповноважених органів містобудування та архітектури об'єднаних територіальних громад. 2018. с.119 URL: <https://storage.decentralization.gov.ua/uploads/library/file/347/1.pdf>.
6. Кузнецов С. Г. Територіальне планування і розвиток міст / С. Г. Кузнецов, І.І. Ананян, Л. М. Богак. - Донецьк: Норд-Прес, 2008.-335 с.
7. Палеха Ю. М. Економіко-географічні аспекти формування вартості територій населених пунктів / Ю. М. Палеха. – К.: Профі, 2006. – 324 с.
8. Палеха Ю. М. Регіональне планування: Методичний посібник. К. : Логос, 2020. 224 с
9. Планування територій: Навч. посіб. / О.Г. Топчієв, Д.С. Мальчикова. – Стереотип. вид. – Херсон : Грінь Д.С., 2017. – 268 с.

10. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи / В. С. Куйбіда, В. А. Негода, В. В. Толкованов. – Київ, Крамар, 2009. – 170
11. Соціально-демографічне дослідження міст обласного підпорядкування Волинської області: колективна монографія / за ред. Ю. Барського / Барський Ю., Пугач С., Голуб Г., Погребський Т., Гнип А., Дзямко О., Кошулинська Т., Лотоцький Н, Мельничук М. – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2020. – 142 с.
12. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : монографія / за ред. К. Мезенцева, Я. Олійника, Н. Мезенцевої. – Київ: Видавництво «Фенікс», 2017. – 438 с.
13. Urban Planning Theory And Practice / M. Pratar Rao. – CBS Publisher & Distributors P Ltd; First Edition, 2012. 211 p.

Додаткова

1. Голуб Г. С., Погребський Т. Г., Потапова А. Г., Бринчук Н. В.. Ретроспективний аналіз інвестиційної діяльності України. Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки. №3. Видавничий дім «Гельветика» 2024р. С. 34-43.
2. Голуб Г.С. Investment Risks of the Ukrainian Economy in the Context of Regional Economic Planning. Суспільно-географічні чинники розвитку регіонів : матеріали VIII Міжнар. наук.- практ. інтернет-конференції / за ред. Ю. М. Барського та В. Й. Лажніка, м. Луцьк, 12–14 квітня 2024 р. Луцьк : ФОП Мажула Ю. М., 2024. С. 160-161.
3. Державне управління: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України: ред. кол.: Ю.В. Ковбаснюк (голова) та ін. – К.: Дніпропетровськ, НАДУ – 2012.
4. Децентралізація влади: як зберегти успішність в умовах нових викликів? Аналітична доповідь. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. доп. / [Жаліло Я. А., Шевченко

- О. В., Романова В. В. та ін.] ; за наук. ред. Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2019. – 192 с.
5. Дорош А.Й Нові підходи до територіального планування в Україні з врахуванням децентралізаційних процесів та досвіду Австрії. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2016. № 3. С.78-85.
 6. Жукович І. А. Smart-місто як новий об'єкт статистичних досліджень: визначення терміна / І. А. Жукович // Статистика України. – К.: Інформ.-вид. центр Держкомстату України, 2015. – N 1. – С. 18–22.
 7. Концепція розвитку сільських територій. Затверджена розпорядженням КМУ від від 23 вересня 2015 р. № 995-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995-2015-%D1%80>
 8. Криштоф Т. Просторове планування та земельні ресурси територіальної громади. Від ренти до доданої вартості. URL: https://www.csi.org.ua/wpcontent/uploads/2015/05/%D0%9C%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%BB_-4.pdf.
 9. Мальчикова Д. С. Концепція зеленої інфраструктури у сучасній зарубіжній практиці просторового планування //Географія в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: 85 років – досягнення та перспективи (GTSM): Матеріали міжнар. наук.- практ. конфер.(м.Київ 30-31 березня 2018 р.// гол. ред. колегії: Я.Б. Олійник – К.: Прінт-Сервіс, 2018 – 361 с., С. 120-124.
 10. Маруняк Є. О. Територіальне (просторове) планування: зміст, еволюція та основні сучасні напрями [текст] / Є. О. Маруняк // Український географічний журнал. – 2014. – № 2. – С. 22–31.
 11. Маруняк Є. О., Палеха Ю. М., Криштоп Т. В. Планування просторового розвитку в умовах війни і відбудови: бачення для України // Укр. геогр. журн. 2022. № 4. С. 13–22. [Англійською мовою]. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.04.013>.
 12. Мезенцев К., Гаврилюк О. Тестування моделі диференціальної урбанізації в Україні. Економічна та соціальна географія, – 2015: Вип.3(73): 15-26

13. Мезенцев К., Мезенцева Н. Міста України: мозаїка в просторі, що змінюється. Соціально-географічні виклики у Східно-Центральній Європі на початку XXI століття. – 2016. Берегове, с. 34-41.
14. Методологія планування регіонального розвитку в Україні. Інструмент для розробки стратегій регіонального розвитку і планів їх реалізації [Електронний ресурс]: Проект Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку України». – Режим доступу: http://cg.gov.ua/web_docs/1/2014/11/docs/Methodology_of_RD_planning.pdf
15. Метрополізаційні процеси в регіоні: концептуальні підходи та прикладні аспекти просторового аналізу : науково-аналітична доповідь / НАН України. Інститут регіональних досліджень; наук. ред. М. І. Мельник. – Львів, 2014. – 65 с.
16. Місцеве самоврядування в Україні: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів та слухачів магістерської підготовки за напрямом «Державне управління» / Кол. авт.; за заг. ред. В.М. Скрипничука. - Івано-Франківськ: Місто НВ . - 2013. - 788с.
17. Немець К. А. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі : монографія / К. А. Немець, Л. М. Немець. – Харків : ХНУ, 2013. – 225 с.
18. Нова регіональна політика для нової України : аналіт. доп. / Я. А. Жаліло, В. І. Жук, О. Ю. Снігова [та ін.]; за заг. ред. Я. А. Жаліла. – Київ : Інститут суспільно-економічних досліджень, 2017.
19. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України: [монографія] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; наук. ред. В. В. Борщевський. - Львів, 2012. - 216 с. (Серія "Проблеми регіонального розвитку").
20. Палеха Ю. М. Планувальний каркас України як основа забезпечення її сталого просторового розвитку. Досвід та перспективи розвитку міст України. № 29. С. 48–56

21. Палеха Ю. М. Нова редакція Генеральної схеми планування території України — стратегія інтеграції України у Європейський простір. Український географічний журнал. 2020. № 1. С. 7–15.
22. Планування територій населених пунктів. Навчальний посібник / За ред. д.е.н. А.Я. Сохнича. – Львів: Ліга-Прес, 2010 – 168 с.
23. Підготовка до стратегічного планування економічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [h[^] p://www.linc.com.ua](http://www.linc.com.ua) .
24. Регіональна соціально-економічна політика: навчальний посібник / Гречаник Б.В., Васильченко Г.В., Канавець М.В. – Івано-Франківськ: Місто НВ. - 2012. – 414с.
25. Розробка стратегій розвитку територіальної громади: загальні засади методики //В. Нудельман, І Санжаровський. – К.: Дата банк України. - 2002. – 232с.
26. Смарт-інновації українських міст // Платформа розвитку міст портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://urbanua.org/dosvid/ukrayinski-pryklady/340>
27. Створення об'єднаних територіальних громад в Україні. Аналітична доповідь від громадськості у форматі Shadow Report. Київ, 2018, 45 с. URL: <http://parlament.org.ua/wpcontent/uploads/2018/04/Detsentralizatsiya-v-Ukrai-ni-2014-2017-rr.pdf>.
28. Стратегічне планування розвитку агломерацій та субрегіонів як інструмент підвищення конкурентоспроможності регіонів //Васильченко Г.В., Парасюк І.Г. //Формування ринкової економіки: зб. наук. праць - спец.вип. Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи: у 2-х ч. Ч.1-К.:КНЕУ. – 2011. - с.223- 230.
29. Територіальний розвиток в Україні: розвиток агломерацій та субрегіонів. – Київ: Агентство США з міжнародного розвитку. – 2012. -188с.
30. Ткачук А, Врублевський О. Просторове планування для економічного зростання: аналіз практики та законодавства /А. Ткачук, О. Врублевський. – К.: , 2009. – 120 с.

31. Ткачук І. Просторове планування сільських територій: законодавче забезпечення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://despro.org.ua/news/experts/detail.php?ID=1285>
32. Топчієв О. Г. Планування території : навчальний посібник / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова. – Херсон : Грінь Д. С, 2014. – 268 с.
33. Урбаністична Україна: в епіцентрі просторових змін : колективна монографія / За ред. К. Мезенцева, О. Олійника, Н. Мезенцевої. – К. : Видавництво «Фенікс», 2017. – 438 с.
34. Ущатовська О. Правові форми планування земель в умовах об'єднання територіальних громад в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2018. №3. С.68-73
35. Чукут С. А. Смарт-сіті чи електронне місто: сучасні підходи до розуміння впровадження е-урядування на місцевому рівні / С. А. Чукут, В. І. Дмитренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2016. – № 13. – С. 89–93.
36. Якимчук А.Ю. Просторове планування територій у системі державного управління. Децентралізація влади, проведення реформ в Україні. Сучасний стан та проблеми підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад: мат-ли І Міжнар. наук.-метод. конф. Рівне : Волин. Обереги, 2017. С.138-140.
37. Golub G., Pohrebskyi T., Golub S., Potapova A.. Socio-geographical characteristics of rural settlement of the Volyn Region. Acta Geographica Silesiana. № 18/1 (53). Sosnowiec: Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego, 2024. P. 5–12.
38. Niemets L., Golub G., Niemets K., Pohrebskyi T., Sehida K., Potapova A., Kravchenko K. Structural and dynamic features of the regional labour market of Ukraine (case study of Volyn and Kharkiv regions). Proceedings of the 37th International Business Information Management Association (IBIMA), (Cordoba, Spain, 30-31 May 2021) ISBN: 978-0-9998551-6-4, ISSN: 2767-9640, p. 2090-2098.

39. Pohrebskyi T., Golub G. Natural movement of the population of the city of Lutsk. *Acta Geographica Silesiana*, 39. WNoZ UŚ, Sosnowiec, 2020. P. 41-47.
40. Potapova A., Pohrebskyi T., Golub G. Socio-demographic factors of population resettlement of Volyn Region. *Acta Geographica Silesiana*. № 16/1 (45). Sosnowiec: Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego, 2022. P. 19–31.
41. Potapova A., Pohrebskyi T., Golub G., Golub V., Sosnytska Y. Economic potential of Volyn Region. *Acta Geographica Silesiana*. № 16/4 (48). Sosnowiec: Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego, 2022. P. 29–36.
42. Sehida K., Niemets L., Kostrikov S., Pohrebskyi T., Golub G., Kliuchko L. Demographic challenges in the context of human potential reproduction in the regions of Ukraine. *Proceedings of the 37th International Business Information Management Association (IBIMA) (Cordoba, Spain, 30-31 May 2021)* ISBN: 978-0-9998551-6-4, ISSN: 2767-9640, p. 2071-2076.
43. Stefanović N., Danilović Hristić N., Milijić S. The implementation model of planning rules in spatial plans. *Spatium*. 2015. No. 33, pp. 62-68. URL: www.spatium.rs.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Асоціація міст України – Офіційний веб-сайт: www.auc.org.ua
2. Головне управління статистики у Волинській області. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/>
3. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Децентралізація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/about>

5. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.idss.org.ua/index.html>
6. Інститут громадянського суспільства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.csi.org.ua/>
7. Класифікатор видів економічної діяльності. Офіційний сайт Державної регуляторної служби України. URL: <http://www.dkrp.gov.ua/info/842>.
8. Міністерство розвитку громад та територій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : minregionbud.gov.ua
9. Проєкт USAID «Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування» («Говерла») – Режим доступу : <https://www.facebook.com/USAIDhoverla>
10. Council of Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.coe.int/en/web/portal/home>

Законодавчі та нормативно-правові акти

1. Закон України «Про архітектурну діяльність» – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/687-14>
2. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>
3. Закон України «Про основи містобудування». – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
4. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p>
5. Цивільний кодекс України – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/main/435-15>
6. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про затвердження Порядку

- розроблення містобудівної документації» – Режим доступу:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1468-11>
7. Закон України «Про Генеральну схему планування території України». – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
 8. Закон України «Про публічні закупівлі» – Режим доступу:
<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/922-19>
 9. Бюджетний кодекс України – Режим доступу:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
 10. Закон України «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність» –
Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/353-14>
 11. Закон України «Про географічні назви» – Режим доступу:
<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2604-15>
 12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення громадських слухань щодо врахування громадських інтересів під час розроблення проектів містобудівної документації на місцевому рівні» – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/555-2011-п>
 13. Наказ Міністерства екології та природних ресурсів України «Про затвердження Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування» – Режим доступу: https://menr.gov.ua/les/docs/nakazy/2018/nakaz_296.pdf?sv
 14. Закон України «Про затвердження Порядку розроблення містобудівної документації» – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
 15. Постанова Кабінету Міністрів України «Про містобудівний кадастр» –
Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-2011-п>
 16. Закон України «Про засади державної регіональної політики» – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
 17. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного й соціального розвитку України» – Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

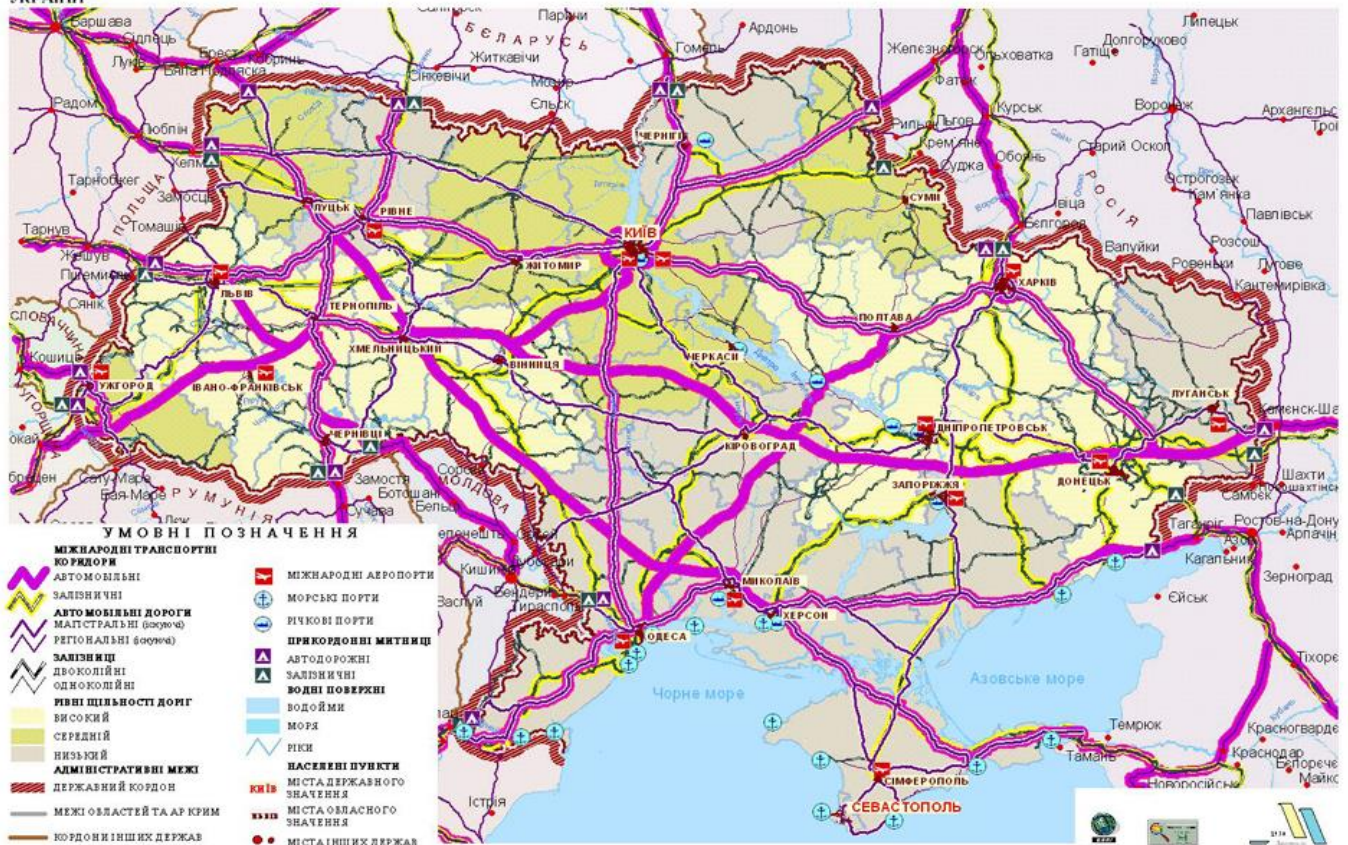
18. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» – Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
19. ДБН 360-92** Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень.
20. ДБН Б.1.1-11:2011. Склад і зміст схем планування території Автономної Республіки Крим та областей України
21. ДБН Б.1.1-13:2012. Склад та зміст містобудівної документації на державному та регіональному рівнях
22. ДБН Б.1.1-15:2012 Склад і зміст генерального плану населеного пункту
23. ДБН Б.1.1-16:2013. Склад та зміст містобудівного кадастру
24. ДБН Б.1.1-6:2007 Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження схем планування території району
25. ДБН Б.1.1-7:2007 Система містобудівної документації. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження та затвердження схем планування території сільради
26. ДБН Б.1-2-95. СМБД. Склад, зміст, порядок розроблення, погодження і затвердження комплексних схем транспорту для міст України
27. ДБН Б.2.2-5:2011 Благоустрій територій
28. ДБН Б.2.4-1-94 Планування і забудова сільських поселень.
29. ДБН Б.2.4-3-95 Планування і забудова сільських поселень. Генеральні плани сільськогосподарських підприємств.
30. ДБН Б.2.4-4-97 Планування і забудова сільських поселень. Планування та забудова малих сільськогосподарських підприємств та селянських (фермерських) господарств.
31. ДБН Б.1.1-14:2012 Склад та зміст детального плану території
32. ДБН В.2.3-5-2001. Споруди транспорту. Вулиці та дороги населених пунктів

33. ДСТУ-Н Б Б.1-1-12:2011 Настанова про склад та зміст плану зонування території (зонінг)

ДОДАТКИ

ГЕНЕРАЛЬНА СХЕМА ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

СИСТЕМА ТРАНСПОРТУ

Додаток Г

Додаток Д

